

ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ З РІЗНИМ ТИПОМ СПРЯМОВАНОСТІ

Писаренко А. А.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Формування випускника вишу як професіонала, людини, здатної успішно вирішувати різні професійні задачі, актуальна завжди. На жаль, сучасна середня школа поки що формує об'єктивну позицію учня («того, кого вчать»), а система освіти у вищому навчальному закладі потребує студентів з суб'єктивною позицією («того, хто вчиться»). Суб'єктивна позиція студента пов'язана з високою позитивною мотивацією до навчання. Будь-яка діяльність людини завжди спричинена потребою. Саме потреба штовхає особистість на пошук предмету чи предметів, які можуть задовольнити потребу. У формуванні студента як суб'єкта навчання позитивну роль відіграють саме навчально-пізнавальні мотиви, які спонукають його до навчальної діяльності. Тому, на сьогодні важливим є простежити вмотивованість студентів.

Мета – емпіричне дослідження мотивації навчання студентів-психологів з різним типом спрямованості.

Для розв'язання поставлених завдань та досягнення мети нами використовувалися загальнонаукові методи теоретичного рівня (аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення науково-теоретичних даних) та методи емпіричного дослідження (тестування, опитування). Відповідно до мети дослідження можна визначити алгоритм організації дослідження:

1) теоретично розглянути особливості феномену мотивів навчальної діяльності та особливостей мотивації навчальної діяльності студентів;

2) описати методичні засади та методики психодіагностики, які використані для дослідження особливостей мотивації навчальної діяльності студентів-психологів;

3) дослідити особливості мотивації навчання студентів-психологів з різним типом спрямованості.

Говорячи про мотив як усвідомлену спонуку до певних дій, зокрема навчання, слід пам'ятати, що сам по собі мотив не є причиною їх цілеспрямованості. Він лише результат відображення у психіці потреб організму, викликаних зовнішніми чи внутрішніми об'єктивними явищами. Тобто потреби і мотиви тісно пов'язані з інтересами, переконаннями та ідеалами особистості [1].

Визначаючи норму для співвідношення соціальних і пізнавальних мотивів навчання Л. І. Божович вважає, що пізнавальні мотиви повинні домінувати в ієрархії поряд з соціальними. Для останнього показника нормою можна вважати позитивне відношення студентів, перш за все, до «основних» навчальних предметів. Автор мотиви розподіляє за змістом на наступні групи:

1) широкі соціальні мотиви, змістом яких є усвідомлення суспільних потреб, інтересів, високої соціальної значимості вищої освіти;

2) науково-пізнавальні мотиви, які пов'язані безпосередньо з навчальною діяльністю, що виражає відношення до самого процесу навчання, до змісту того, що вивчається студентами;

3) професійні мотиви; вища освіта розглядається як основа набуття професії;

4) утилітарні мотиви, основою яких є отримання особистих вигод після закінчення ВНЗ, мотиви власного благополуччя;

5) мотиви соціальної ідентифікації – міра впливу батьків студента, друзів на його поведінку. Навчальна мотивація визначається як вид мотивації, включений в певну діяльність, – в даному випадку діяльність навчання [2].

На даний час мотивація як психічне явище трактується по-різному. В одному випадку – як сукупність чинників, що підтримують, спрямовують, визначають поведінку (К. Мадсен, Ж. Годфруа), в іншому випадку – як сукупність мотивів (К. К. Платонов), в третьому – як спонука, що спричиняє активність організму і визначає її спрямованість [3].

Під час аналізу мотивації навчальної діяльності, головним є не тільки визначення домінуючого спонукач (мотив), але і зміст всієї структури мотиваційної сфери людини. Крім того, психологи, виділяють й іншу, навіть дещо поширенішу класифікацію за якою мотивацію діяльності навчання поділять на зовнішню і внутрішню. Зовнішня мотивація заснована на заохоченнях, покараннях та інших видах стимуляції, які або спрямовують, або гальмують поведінку людини. Внутрішня мотивація сприяє одержанню задоволення від роботи (навчання), викликає інтерес, радісне збудження, підвищує самоповагу особистості [4].

Потреби складають змістовну частину мотивів діяльності. Мотив навчання – діяльна категорія, навчатися може тільки активна самостійна особистість. Мотивація в цьому випадку виражається в прийнятті студентами цілей, завдань навчальної діяльності як особистісно важливих та необхідних. Мотиваційна структура студентів у вищому навчальному закладі складається з мотивів навчання та мотивів досягнення успіху. До структури мотивації навчальної діяльності входить велика кількість внутрішніх та зовнішніх мотивів суб'єктів навчання: пізнавальні, професійні, прагматичні, соціальні, престижу тощо. На мотивацію навчальної діяльності студентів вищих навчальних закладів безпосередньо впливає якість самого освітнього процесу [3].

В процесі дослідження були визначені такі показники : «придбання знань» 50% досліджуваних мають високий рівень щодо придбання нових знань про професію психолога. Ще 23% досліджуваних мають не таку виражену особливість щодо цієї шкали та 27% досліджуваних які майже не зацікавлені в цьому. До «оволодіння професією» і мається на увазі про досягнення високого професіоналізму людини, 37% досліджуваних виражений високий рівень, у 30% середній та в 33% низький рівень за даною шкалою. За потребою

«отримання диплома», яка вказує лише на спрямування людини тільки до цієї цілі, бачимо низький рівень у 30% досліджуваних, 40% середній рівень та 30% високий рівень.

Мотиваційна структура студентів у вузі складається з мотивів навчання і мотивів досягнення успіху. У структуру мотивації навчання входить весь відомий «репертуар», що виділяються більшістю вчених (А. К. Маркова, В. І. Чирков і ін.). Внутрішні і зовнішні мотиви суб'єктів вчення: пізнавальні, професійні, прагматичні, широкі соціальні, престижні і т.д. Поняття «структура мотивації» у вітчизняній психології використовується, коли мова йде про домінування, ієрархії мотивів, виділення їх основних груп, підгруп і зв'язків між ними.

При зіставленні показників розвитку мотивації навчання студентів педагогічного вузу ми спостерігаємо, що рівень зовнішньої мотивації нижче рівня внутрішньої мотивації. Низький рівень зовнішньої мотивації навчання майже 50% вказує на існування мотиваційного потенціалу студентів-психологів педагогічного вузу, який і необхідно актуалізувати професорсько-викладацькому складом в процесі навчання. Якісний аналіз домінуючих мотивів навчання показав, що найбільш значущими мотивами для вступу студентів до педагогічного вузу є такі мотиви: бажання здобути вищу освіту та інтерес до професії. Серед реально діючих мотивів навчальної діяльності визначилися наступні домінуючі мотиви вчення: мотив придбання глибоких і міцних знань й інтелектуальне задоволення. Серед професійних мотивів з високими показниками виділена наступна група мотивів: самовдосконалення, самореалізація, отримання цікавої роботи.

Переважаючими типами спрямованості студентів-психологів є гуманістичний та прагматичний. Відповідно до нашого дослідження, студентам-психологам з гуманістичним типом спрямування характерними є переважання професійної мотивації «Придбання знань», переважання внутрішньої мотивації навчання над зовнішньою та високу загальну інтернальність і інтернальність в області міжособистісних відносин. Студентам-психологам з прагматичним типом спрямування характерними є переважання професійної мотивації «Отримання диплому», переважання зовнішньої мотивації навчання над внутрішньою та середню інтернальність в області досягнень.

Сьогоднішнє покоління студентів є технічно більш передовим ніж студенти їхнього віку десятки років тому. Інтерес молоді до всього, що пов'язано з технічним прогресом, величезний. Ця зацікавленість може минути, але наразі вона допомагає викладачам. Під час проведення дослідження мотивації навчання студентів-психологів з різним типом спрямованості, нами було використано такі методики: Методика вивчення мотивації навчання у вузі Т. І. Ільїної; Методика «Мотивація навчання студентів педагогічного вузу» Пакуліна С. А., Кетько С. М.; Методика «Рівень суб'єктивного контролю» (УСК); Опитувальник типу спрямованості особистості практичного психолога Т. Данілової. У результаті емпіричного дослідження переважання у студентів-

психологів мотиву «Придбання знань», наступним мотивом за ступенем значимості є мотив «отримання диплома», і найменший рівень прояву мотиву «оволодіння професією». А отже, такі студенти знаходяться на етапі адаптації до майбутньої професії і на разі зосереджені передусім на навчальній діяльності, що передбачає оволодіння знаннями та, як результат, отримання диплому. Таким чином, система стимулювання студентів в навчальній діяльності повинна розвивати релевантну навчальній діяльності мотивацію. Важливо виходити з наявності у студентів внутрішньої мотивації до навчання та відповідності заохочення реальним успіхам і, не стільки здібностям, скільки прикладеним зусиллям. Покарання при цьому мають відігравати стимулюючу роль, тобто активізувати мотиви навчальної діяльності, спрямовані на досягнення успіхів, а не на уникнення невдач.

Список використаних джерел:

1. Патов Н. А. Особенности формирования учебной мотивации студентов / Н. А. Патов, С. И. Морозова // Высшее образование сегодня. – 2014. – № 1. – С. 72–74.
2. Рекун Г. П. Діагностика навчальної мотивації студентів ВНЗ / Г. П. Рекун, Ю. І. Прус // Актуальні проблеми економіки. – №5(167), 2015. – С. 119–124.
3. Тимошенко О. В. Мотивація як складова продуктивного навчального процесу [у вузі] / О. В. Тимошенко // Сучасні тенденції викладання іноземних мов у вищій школі : інтерактивні технології навчання : матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., 15 січня 2013 р. / Нац. техн. ун-т України «Київський політехн. ін-т», Ф-т лінгвістики. – К., 2013. – С. 105–107. – [81.2-91 / С91].
4. Яременко Л. Мотивація навчального процесу як педагогічна проблема / Л. Яременко // Вища освіта України. – 2014. – № 3. – С. 69–74.